

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

- Η επικοινωνία στην εκπαιδευτική κοινότητα, ως Κοινωνικό, Εκπαιδευτικό, Παιδαγωγικό και Θεσμικό διακύβευμα

ΔΟΕ

<https://youtube.com/live/9ttdfBJPZSI?feature=share>

22.3.2026

▀ Υπόμνημα

Τα κείμενα των διαφανειών, αποτελούν επεξεργασμένη μορφή του πρωτότυπου υλικού των εισηγήσεων, που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο των εκδηλώσεων της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας για τα Ενιαία Κείμενα.

Η επεξεργασία, η επιμέλεια και η σύνταξη του υλικού πραγματοποιήθηκαν από την Ομάδα Ενιαίων Κειμένων της Εκπαιδευτικής Λέσχης, με στόχο τη διαμόρφωση σαφών και συνοπτικών περιλήψεων των εισηγήσεων.

▀ Βασικός προβληματισμός

Σύμφωνα με την εισηγήτρια:

Η επικοινωνία με τους γονείς αποτελεί ένα ζήτημα που απασχολεί πολύ τους εκπαιδευτικούς ειδικότερα τα τελευταία χρόνια που οι εντάσεις έχουν αυξηθεί.

Επίσης γίνεται λόγος για τον καθοριστικό ρόλο της οικογένειας στην εκπαιδευτική και επαγγελματική σταδιοδρομία των μαθητών και των μαθητριών.

Η συστηματική υποστήριξη και εποπτεία της επίδοσης των παιδιών, μοιάζει να αποτελεί όχι μόνο υποχρέωση των ίδιων των γονέων, αλλά και προϋπόθεση της σχολικής επιτυχίας.

Ωστόσο αξίζει να αναρωτηθούμε αν μπορούν πράγματι όλοι οι γονείς να ανταποκριθούν σε αυτόν τον ιδιαίτερα απαιτητικό ρόλο και επιπλέον αν τελικά αποτελούν οι γονείς μια ομοιογενή ομάδα, με κοινά δηλαδή χαρακτηριστικά, στάσεις, προσδοκίες και πρακτικές.

Συνήθως διαβάσουμε τις διαφορές στη στάση των γονέων ως ατομικές ιδιαιτερότητες, ενώ μας διαφεύγει η καθοριστική σημασία των κοινωνικών παραμέτρων, δηλαδή της κοινωνικής τάξης.

► Γονείς μια ανομοιογενή ομάδα

Όταν μιλάμε για τους γονείς ως κατηγορία, έχουμε στο μυαλό μας μια γενικευτική εικόνα, έναν μέσο γονέα, έναν ιδεότυπο του μέσου γονέα, που φαίνεται ότι περισσότερο αντανακλά κανονιστικά πρότυπα σε σχέση με τον γονεϊκό ρόλο, παρά την πραγματικότητα.

Οι γονείς δεν αποτελούν όμως μια ομοιογενή ομάδα.

Οι διαφορές που παρατηρούμε στις πρακτικές τους, αλλά και στις αντιλήψεις τους, στον τρόπο που αντιλαμβάνονται τόσο την εκπαίδευση όσο και τον δικό τους ρόλο, καθορίζονται από πολλούς παράγοντες. Καθορίζονται από τις εκπαιδευτικές εμπειρίες των ίδιων, τη σχέση τους με το σχολείο ως μαθητές και μαθήτριες, από την εκπαιδευτική τους πορεία, από τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας, τα κοινωνικά δίκτυα, τα μορφωτικά τους εφόδια και την πληροφόρηση που έχουν οι ίδιοι σε σχέση με την εκπαίδευση.

Καθοριστική φαίνεται να είναι η επίδραση της κοινωνικής προέλευσης των γονέων. Κυρίως δηλαδή του μορφωτικού επιπέδου και του επαγγέλματος, τόσο στις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης μέσα στην οικογένεια, όσο και στον τρόπο με τον οποίο εμπλέκονται και υποστηρίζουν τα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο.

▸ Μεσαία κοινωνικά στρώματα

Σύμφωνα με την εισηγήτρια, τα ερευνητικά δεδομένα καταγράφουν ότι η συχνότητα αλλά και οι μορφές επικοινωνίας με το σχολείο, η βοήθεια στη μελέτη, κάτι που μπορεί να το θεωρούμε πολύ δεδομένο και η εποπτεία της σχολικής επίδοσης, διαφοροποιούνται σημαντικά ανάμεσα σε γονείς που προέρχονται από τα λαϊκά στρώματα και γονείς από τα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα.

Στις οικογένειες των μεσαίων στρωμάτων παρατηρούμε, αυτό που θα λέγαμε, το μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής και κατ' επέκταση επαγγελματικής πορείας των παιδιών. Η εκπαίδευση σε καμία περίπτωση δεν αφήνεται στην τύχη της ή αποκλειστικά και μόνο στο σχολείο. Παρατηρούμε ότι οι γονείς παρεμβαίνουν με πολύ συστηματικό τρόπο, προκειμένου να εξασφαλίσουν έτσι την ποιότητα της εκπαίδευσης των παιδιών τους.

▶ Η λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος

Μια βασική παράμετρος που διαμορφώνει τη σχέση οικογένειας-σχολείου και διαφοροποιεί την αποτελεσματικότητα των πρακτικών των γονέων είναι η γνώση σε σχέση με τις απαιτήσεις και τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος.

Και φαίνεται ότι αυτή τη γνώση δεν την κατέχουν όλοι οι γονείς. Όσο κι αν μας φαίνεται σχεδόν απίθανο, το 2026 δεν είναι όλοι οι γονείς εξοικειωμένοι με τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου και τους επικοινωνιακούς κανόνες που αυτό θέτει. Δεν ανταποκρίνονται δηλαδή στον τρόπο που κατά κάποιον τρόπο το σχολείο θα ανέμενε και με έναν τρόπο που να μπορούν πραγματικά να υποστηρίξουν τα παιδιά στη μελέτη.

Με βάση την τελευταία απογραφή του 2021, φαίνεται ότι στην ηλικιακή κατηγορία των 30 με 45, το 20% είναι απόφοιτοι Δημοτικού.

Αυτά τα δεδομένα σύμφωνα με την εισηγήτρια, μας καλούν να σκεφτούμε εάν όλοι οι γονείς είναι σε θέση να αποκωδικοποιήσουν τη γλώσσα του σχολείου, να γνωρίζουν δηλαδή τι αναμένει το σχολείο από τους ίδιους, αλλά και να υποστηρίξουν με αποτελεσματικό τρόπο τα παιδιά τους.

Σχέση γονέων με σχολείο, κοινωνικά και ταξικά προσδιορισμένη

Αυτό που έχει μια σημασία, για να καταλάβουμε πώς επιδρούν οι κοινωνικές διαφορές και οι κοινωνικές ανισότητες, είναι οι διαφορετικοί όροι της αποστασιοποίησης.

Σύμφωνα με έρευνες, στις περιπτώσεις των μητέρων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο αυτή η απόσταση, η απουσία καμιά φορά από το σχολείο οφείλεται είτε σε αντικειμενικές δυσκολίες όπως οι ανελαστικές συνθήκες εργασίας είτε πολλές φορές εκφράζει την εμπιστοσύνη προς το σχολείο ως θεσμό. Για την εκπαίδευση των παιδιών τους βασίζονται στο σχολικό θεσμό θεωρώντας ότι ο ρόλος τους είναι δευτερεύων και περιορίζεται κυρίως στην εξασφάλιση αξιοπρεπών όρων διαβίωσης και τον έλεγχο της συμπεριφοράς των παιδιών.

Συμπερασματικά, η δυνατότητα των γονέων να έχουν μια ευέλικτη και ισότιμη σχέση με το σχολείο δεν είναι ίδια για όλους. Σε μεγάλο βαθμό είναι κοινωνικά και ταξικά προσδιορισμένη.

Γιατί μπορεί να έχει σημασία όμως αυτό.

Γιατί μας δίνει έναν ακόμα φακό μέσα από τον οποίο μπορούμε να εξετάσουμε και να κατανοήσουμε τη σχέση των γονέων με το σχολείο. Και ο τρόπος που ερμηνεύουμε μια κατάσταση ερμηνεύει και τη στάση μας απέναντί της.

► Νεοφιλελευθερισμός και εκπαίδευση

Σύμφωνα με την εισηγήτρια ο νεοφιλελευθερισμός, δηλαδή η αποδυνάμωση του κράτους πρόνοιας, με έμφαση στην ελεύθερη αγορά, στην ατομική επιλογή και στην ατομική ευθύνη, επηρεάζει καθοριστικά την εκπαίδευση εισάγοντας τις αρχές εκείνες που διέπουν την αγορά δηλαδή τον ανταγωνισμό, την αποδοτικότητα και την αξιολόγηση με βάση την απόδοση.

Η σημασία της εκπαίδευσης ως δημόσιου αγαθού υποχωρεί, όπως υποχωρεί και η ευθύνη του κράτους για τη χρηματοδότηση και την παροχή της σε όλους.

Η λογική της ελεύθερης αγοράς διεισδύει στους εκπαιδευτικούς θεσμούς και αντικαθιστά σταδιακά τους μορφωτικούς στόχους με μετρήσιμους δείκτες ποιότητας.

Ο ανταγωνισμός εισάγεται με διάφορες μορφές ανάμεσα στα σχολεία και γενικότερα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Μέσα σε ένα περιβάλλον όλο και πιο ανταγωνιστικό ο καθένας θεωρείται υπεύθυνος για την επιτυχία ή την αποτυχία του. Μαθητές, εκπαιδευτικοί, σχολεία.

► Εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Σε αυτές τις συνθήκες η Εκπαίδευση γίνεται όλο και πιο αναγκαία αλλά όλο και λιγότερο επαρκής προϋπόθεση για την επαγγελματική και κοινωνική επιτυχία, ενώ οι γονείς καλούνται να εμπλακούν όλο και πιο ενεργά στην εκπαίδευση των παιδιών τους.

Η εμπλοκή αυτή, θεωρείται μέρος της γονικής ευθύνης, προϋπόθεση της σχολικής επιτυχίας και καθοριστική για τη μελλοντική κοινωνική πορεία των παιδιών.

Αυτή η πίεση, επηρεάζει καθοριστικά την οργάνωση και το περιεχόμενο της οικογενειακής ζωής και ταυτόχρονα δημιουργεί μεγάλη ένταση και αγωνία στους γονείς. Ένταση και αγωνία που μεταφέρεται στα παιδιά αλλά και στους εκπαιδευτικούς και αγωνία που τροφοδοτείται επίσης από μια ευρεία δυσπιστία και απαξίωση του δημόσιου σχολείου.

Υπάρχει μια διάχυτη πεποίθηση ότι η ποιότητα της δημόσιας Εκπαίδευσης δεν είναι καλή, ότι τα σχολεία δεν δουλεύουν, ότι οι εκπαιδευτικοί είναι βολεμένοι δημόσιοι υπάλληλοι που δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους. Η πεποίθηση αυτή λειτουργεί σαν προφανής αλήθεια που πλήττει το κύρος και την αξιοπιστία της δημόσιας Εκπαίδευσης αλλά και βέβαια των εκπαιδευτικών στη δημόσια σφαίρα.

► Σχολείο, φροντιστήριο, δραστηριότητες

Σύμφωνα με την εισηγήτρια, μέσα στο πλαίσιο της δυσπιστίας εγκαθίστανται πρακτικές που έχουν στόχο να αντισταθμίσουν αυτό που οι γονείς αντιλαμβάνονται ως ανεπάρκειες πραγματικές ή υποθετικές των δημόσιων σχολείων. Πρακτικές που άμεσα ή έμμεσα εισάγουν μορφές ιδιωτικοποίησης της Εκπαίδευσης. Σύμφωνα με έρευνα του ΚΑΝΕΠ της ΓΣΕΕ το 2023, τα ελληνικά νοικοκυριά δαπάνησαν περίπου 614 εκατομμύρια για φροντιστήρια.

Εκτός από τα φροντιστήρια διαπιστώνεται και η ανάπτυξη πλήθους παράλληλων οργανωμένων εξωσχολικών δραστηριοτήτων εκπαιδευτικών, αθλητικών, καλλιτεχνικών που δεν στοχεύουν μόνο στη δημιουργική απασχόληση των παιδιών αλλά και παράλληλα στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, σε μια λογική διαμόρφωσης προσόντων, που αυξάνουν τις πιθανότητες επιτυχίας στο μέλλον αλλά και την εκπαιδευτική αξία του παιδιού.

Οι γονείς λοιπόν λειτουργούν ως επενδυτές και καταναλωτές εκπαιδευτικών υπηρεσιών αγοράζοντας συγκεκριμένα εκπαιδευτικά αγαθά ενώ παράλληλα τα παιδιά υφίστανται όλο και νωρίτερα την πίεση αυτού του παράλληλου εκπαιδευτικού προγράμματος

► Αριστεία, πρότυπα, πειραματικά, Ωνάσεια

Μια άλλη μορφή των γονικών στρατηγικών και παρεμβάσεων στην Εκπαίδευση αφορά την επιλογή σχολείου, στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα.

Στην Ελλάδα ευτυχώς δεν έχει θεσμοθετηθεί το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής σχολείου στο πλαίσιο της δημόσιας Εκπαίδευσης. Όμως λειτουργεί ένα είδος άτυπης επιλογής όχι και τόσο περιορισμένης, ειδικά σε περιοχές με ετερογενή κοινωνικά μαθητικό πληθυσμό και ιδίως με μεγάλη συγκέντρωση μεταναστών. Εκεί οι γονείς, προσπαθώντας να εξασφαλίσουν ένα σχολείο με καλύτερο επίπεδο χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους, αποφεύγοντας να γράψουν το παιδί τους στο σχολείο όπου ανήκει.

Τέλος μια άλλη μορφή επιλογής θεσμοθετημένης αυτή τη φορά και απόλυτα εναρμονισμένης με τη λογική του ανταγωνισμού και της αριστείας, είναι οι ιδιαίτερες κατηγορίες σχολείων τα πειραματικά τα πρότυπα τα καλλιτεχνικά και πιο πρόσφατα τα Ωνάσεια, τα οποία δημιουργούν ένα ιδιαίτερο δίκτυο αριστείας στο εσωτερικό του δημόσιου σχολείου τροφοδοτώντας στρατηγικές διάκρισης και μεταφέροντας την ένταση του ανταγωνισμού όλο και νωρίτερα στην εκπαιδευτική διαδρομή.

▸ «Οι αυτονόητοι» πολιτικοί προσανατολισμοί

Κλείνοντας, ο εισηγητής τονίζει ότι η συζήτηση επικεντρώθηκε κυρίως στις γονικές πρακτικές, στις κοινωνικές ανισότητες και στις συνέπειες των εκπαιδευτικών πολιτικών.

Δεν προτάθηκαν πρακτικές λύσεις οι οποίες άλλωστε δεν είναι ούτε απλές ούτε προφανείς εξαρτώνται όμως πάντα από τον τρόπο που διατυπώνουμε το πρόβλημα.

Μεγάλη σημασία έχει πώς βλέπουμε την πραγματικότητα. Οι πολιτικοί προσανατολισμοί που κυριαρχούν δεν επηρεάζουν μόνο το πώς οργανώνεται και διοικείται η Εκπαίδευση, εμφανίζονται ταυτόχρονα ως μονόδρομοι ως προφανείς αδιαμφισβήτητες αλήθειες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο όλοι μας ως μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικοί, αντιλαμβανόμαστε και αποφασίζουμε για την Εκπαίδευση αλλά τελικά και για την ίδια τη ζωή μας.

Η κριτική κατανόηση αυτής της επίδρασης είναι το πρώτο βήμα για να μπορέσουμε να αντιδράσουμε.

► Βία ανηλίκων και σχολείο

Πραγματικές διαστάσεις

Σύμφωνα με την εισηγητή, υπάρχει μία γενικότερη φιλολογία η οποία θέλει να πείσει ότι τα παιδιά ξαφνικά έχουν γίνει πάρα πολύ επικίνδυνα. Είναι όμως αυτό πραγματολογικά ορθό;

Οι τελευταίες στατιστικές της Eurostat, για την παραβατικότητα των ανηλίκων, που αφορά τις δικαστικές αποφάσεις, δείχνει ότι η Ελλάδα είναι σε μια από τις χαμηλότερες θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το μόνο πράγμα που φαίνεται ότι σταθερά αυξάνει είναι η εμπλοκή παιδιών σε συμβάντα ηλεκτρονικού εκφοβισμού, του cyber bullying του λεγόμενου, είτε ως δράστες είτε ως θύματα.

Κοινωνικές αιτίες

Όταν αυξάνεται το ποσοστό της φτώχειας, αυξάνεται η κοινωνική ανισότητα και όταν αυξάνεται το ποσοστό των νοικοκυριών με παιδιά τα οποία διαβιούν σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού, ξέρουμε ότι αυξάνονται όλοι οι δείκτες της διαπροσωπικής βίας και παραβατικότητας.

Αυστηροποίηση του ποινικού πλαισίου

Τα τελευταία χρόνια αυξάνεται η αυστηρότητα με την οποία ο ποινικός νόμος κάνει εύκολο το να ασχοληθεί με έναν ανήλικο, η Αστυνομία. Η αυστηροποίηση αυτή έχει οδηγήσει στο να πενταπλασιαστεί ο αριθμός των ανήλικων κρατουμένων στις φυλακές.

Γιώργος Νικολαΐδης, Ψυχίατρος, Διευθυντής του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού

► Η ποιοτική αλλαγή της βίας των ανηλίκων

Σύμφωνα με τον εισηγητή, ορισμένα περιστατικά εμφανίζουν μεγαλύτερη σκληρότητα και αναλγησία, όχι όμως απαραίτητα και μεγαλύτερη συχνότητα.

Όταν μια κοινωνία γίνεται ολοένα και πιο άδικη, ολοένα και πιο άνιση και με κομμάτια της νεολαίας της, χωρίς ορατό μέλλον ενσωμάτωσης με έναν ασ πούμε τρόπο, που να είναι επιθυμητός στο κοινωνικό σύνολο, αυτό θα παράγει απόνερα και αντιδράσεις και στον εκπαιδευτικό μηχανισμό.

Όταν δεν έχεις μια πραγματική, ρεαλιστική προοπτική να προτείνεις στη νεότητα, η νεότητα θα βγάζει διάφορα φαινόμενα που μετά δεν θα μαζεύονται στα πλαίσια μόνο του εκπαιδευτικού μηχανισμού.

Οσοδήποτε μεγάλο ή μικρό να είναι το πρόβλημα, το μόνο σίγουρο υπό την έννοια της εμπειρικής τεκμηρίωσης, είναι ότι δεν πρόκειται να λυθεί με τεχνολογίες ασφάλειας και επιτήρησης. Δεν πρόκειται να λυθεί με κατασταλτικά μέτρα.

Η κοινωνία του φόβου είναι μια πιο βίαιη κοινωνία στο διαπροσωπικό επίπεδο (Μάικλ Μουρ).

► Μηχανισμοί κατανόησης της βίας των ανηλίκων

Σύμφωνα με τον εισηγητή, πρώτος μηχανισμός κατανόησης είναι ότι με τη διαθεσιμότητα που υπάρχει στις τεχνολογίες, οτιδήποτε κάνουν τα παιδιά σήμερα, έχουν ένα πολύ ευρύτερο ακροατήριο. Αυτό, ως εξέλιξη, αλλάζει ποιοτικά τους χαρακτήρες με τους οποίους συμβαίνουν οι όποιες πράξεις παραβατικότητας βίας των παιδιών. Τα παιδιά δεν έχουν τις ίδιες αναστολές στο να μπουν στο κυνήγι της κοινωνικής ορατότητας και πρέπει να κάνουν κάτι πραγματικά ακραίο, για να τραβήξουν την προσοχή, για να κατακτήσουν την κοινωνική ορατότητα.

Η δεύτερη διαδρομή που προτείνεται είναι το παράδειγμα της Ελλάδας. Ένας έφηβος στα 16 του χρόνια, αυτό που θυμάται ως βίωμα είναι μια αλληλουχία από περιόδους επικείμενων δεινών. Οικονομική κρίση, «θα χρεοκοπήσουμε». Υγειονομική κρίση, «θα πεθάνουμε». Γεωπολιτική κρίση, «πόλεμοι, δεν ξέρουμε τι θα συμβεί». Και αυτό που τους προτρέψαμε να κάνουν είναι το άλλο παιδί, τον άλλο άνθρωπο, αντί να τον αντιμετωπίσουν ως κάτι καλό, κάτι θετικό στο οποίο να επενδύσουν ψυχικά, να αποεπενδύσουν. «Φύγε από τον άλλον άνθρωπο. Κοίτα την πάρτη σου. Αντιμετώπισε τον άλλον είτε ως ανταγωνιστή για τους ίδιους πόρους είτε στη χειρότερη περίπτωση ως θανάσιμη απειλή στην κρίση του κορονοϊού».

► Η εναλλακτική πρόταση

Σύμφωνα με την εισηγητή:

Όσο και να επενδύσουμε σε μέτρα αυστηροποίησης, κάμερες και ποινές, θα έχουμε περισσότερη βία. Αντιθέτως, αν επενδύσουμε σε πολιτικές να κάνουμε την εκπαιδευτική κοινότητα περισσότερο κοινότητα απ' ό,τι είναι, να επενδύσουμε περισσότερο στην ομάδα των παιδιών, να δουλέψουμε περισσότερο με τα παιδιά, για να τα κάνουμε να νιώσουν περισσότερο μέλη μιας συλλογικότητας, αλληλέγγυα μέλη μιας ομάδας, μιας κοινότητας εν τέλει, ξέρουμε ότι αυτό αποδίδει.

Προγράμματα που δένουν μια τάξη, δένουν ένα σχολείο, του δίνουν μια ταυτότητα, του δίνουν την αίσθηση ότι είναι μια κοινότητα που τη διέπουν κανόνες, που υπάρχουν δικαιώματα. Προγράμματα και πρακτικές που κάνουν μια τάξη να νιώθει κάτι, να νιώθει όχι ένα σύνολο ατόμων, αλλά μια ενότητα, μια κοινότητα ανθρώπων, αυτά έχουν αποδεδειγμένη αποτελεσματικότητα στο να μειώνουν τα περιστατικά βίας. Αυτό που χρειαζόμαστε δεν είναι περισσότερη καταστολή, είναι μάλλον περισσότερη δημοκρατία και περισσότερη αλληλεγγύη στην κοινότητα όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

► Τι είναι πραγματικά το bullying

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας λέει ότι bullying είναι όντως, όταν το περιστατικό συμπλοκής ανάμεσα στα παιδιά, έχει τους εξής χαρακτήρες:

Είναι εμπρόθετο, είναι συστηματικό και επαναλαμβανόμενο και υπάρχει ανισομετρία ισχύος στα εμπλεκόμενα μέρη, δηλαδή ξέρουμε από πριν ποιος θα τις φάει.

Το bullying ως εκ τούτου είναι μια άσκηση εξουσίας, κυριαρχίας, τίποτα άλλο.

Η καλύτερη ελληνική λέξη που αποδίδει πλήρως τον αγγλοσαξονικό όρο του bullying δεν είναι ο εκφοβισμός που έχει επικρατήσει, είναι το νταϊλίκι. Το bullying είναι νταϊλίκι.

Γι' αυτό η πραγματική απάντηση στο bullying είναι το δημοκρατικό και συμπεριληπτικό σχολείο. Το σχολείο που μαθαίνει τα παιδιά ότι ο αδύναμος έχει δικαιώματα και όλοι μαζί βάζουμε πλάτη για να τον υπερασπιζόμαστε.

Που μαθαίνει τα άλλα παιδιά ότι μαγκιά δεν είναι να βαράς κλωτσάς τον πεσμένο όταν είναι ανίσχυρος, αλλά να τον υπερασπίζεσαι όταν ένας ισχυρότερος πάει να του παραβιάσει τα δικαιώματα.